

Öğretmenlerin Kişiler Arası Öz-Yeterlikleri ile Kendilerine Saygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

Fuzuli ÖZCAN¹

Doç. Dr. Ahmet ŞİRİN²

Eğitim, toplumların gelişip ilerlemesinde en önemli etkidir. Eğitim sistemi için temel öğelerden biri öğretmendir. Öğrenciyle devamlı iletişim halinde olan, eğitim-öğretim plan ve programlarını yöneten uygulayan, değerlendirmesini yapan öğretmenin sahip olması gereken belirli kişisel ve mesleki nitelikleri vardır. Bunlardan birisi de bireyin öğretmenlik yapabilmeye yönelik kendi donanımına ilişkin algıdır. Başka bir ifadeyle, öğretmenlerin kişisel ve mesleki nitelikleri, yeterlikleri kazanabilmeleri, onların iyi bir eğitimden geçmelerinin yanı sıra görev ve sorumluluklarını tam anlamıyla yerine getirebilecekleri inancına sahip olmalarından kaynaklanır. Öğretmenlerin sahip olduğu bu inanç düzeyleri ve sorumlulukları ile davranışları inceleyebilmek, yorumlayabilmek için öz yeterlik inancından yararlanılabilir (Yılmaz ve diğerleri, 2004, akt. Gürol ve diğerleri 2010). Öğretmenlerin kendi yeterliklerinin farkında olması, öz yeterliklerinin ortaya konması eğitimin kalitesi adına önemli geri bildirimler sağlayabilir.

Yapılan araştırmalara bakıldığında öğretmenlerin birçok sorunla karşı karşıya kaldığı tespit edilmiştir. Bu sorunlardan mesleki sorunlar olarak ekonomik sorunlar, meslek dışı sorunlar olarak kişisel sorunlar (yaptığı işten hoşnutsuzluk, tükenmişlik, stres...) sayılabilir. Hemen hemen her öğretmen bu tür sorunlarla karşı karşıya kalmasına rağmen bazı öğretmenlerin diğer öğretmenlerden farklı olarak daha pozitif bir yaklaşım içinde olmaları, kendilerine daha fazla güvenmeleri ve kendilerini daha yeterli hissetmeleri yadsınamaz bir gerçektir. İşte bu durumun önemli nedenlerinden birisi öğretmenlerin öz yeterlik inançlarıdır (Rimm-Kaufman ve Sawyer, 2004).

---

¹ İstanbul Aydın Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü

² Marmara Üniversitesi, Atatürk Eğitim Fakültesi

Özellikle günümüz eğitim-öğretim hayatında öğrenim amaçlarının gerçekleşmesi için öğretmen ve öğrencilerinin motive olması gerekir. Dolayısıyla son yıllarda motivasyon üzerine çok sayıda çalışma gerçekleştirilmiştir. Motivasyon üzerine yapılan çalışmalar birçok kavramı da beraberinde getirmiştir. Bunlardan en çok tartışılanı ve çalışılanı öz yeterlidir. Öğretmen niteliklerine ilişkin yapılan çalışmalarda, öğretmenlerin öz yeterlik algılarının ve öğretmenlik mesleğine yönelik tutumlarının öğretmenlik mesleğindeki başarı için önemli bir değişken olduğu ortaya konmuştur (Çakır, Kan ve Sümbül, 2006).

Goddard, Tschannen-Moran ve Woolfok-Hoy (2001) öz yeterlik inançlarına bağlı olarak, öğretmenlerin öğretime harcadıkları çabanın, hedeflerinin ve istek düzeylerinin farklılaştığını belirtmektedirler. Bu açıdan bakıldığında öz yeterlik inancının öğretime dair öğretmen davranışını anlama ve geliştirmede katkılar sağlayacağı düşünülmektedir. Öz yeterlik inançları öğretmen yetiştiren kurumların temel amaçları arasında yer alan öğretmenlik mesleğinin gerektirdiği yeterlikleri yerine getirebilecek, istekli, özverili ve karşılaştıkları sorunlarla başa çıkabilen öğretmenler yetiştirilmesi açılarından önemli bilgiler etmemizi sağlayacaktır.

Bunlara ilaveten bir öğretmenin mesleğinin gereklerine inanması, mesleğine karşı olumlu tutum ve düşünceler içerisinde olduğunu gösterir. Başaran'a (1996) göre meslek sahibi bireyin mesleğinde başarılı olup, doyuma ulaşabilmesi için mesleği için gerekenleri bilmesi ve uygulaması zorunludur. Kulaksızoğlu bir birey olan öğretmenin öncelikle olumlu bir mesleki benliğe sahip olması gerektiğine işaret etmiştir.

Arıca ve Onur'a (1999, s. 458-472) göre öğretmenin kişilik yapısı, başka kişilerle ilişki kurma becerisi eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Kişilik gelişimi henüz tamamlanmamış, kendine ait bir benlik kavramı henüz gelişmemiş öğrenciler, model alma yoluyla öğretmenlerinin benlik kavramının göstergesi olan tutum ve davranışlarından olumlu ya da olumsuz etkilenmektedirler. Bu sebeple özellikle öğretmenin benlik kavramı, mesleki benlik kavramı gibi kavramlar özel çalışma alanları içerisinde yer almaktadır.

Lo Vette'ye (1997) göre yapılan birçok çalışma öğretmenin davranışlarının öğrencilerin kendine saygısını yani benlik saygısını etkilediğini göstermiştir. Dolayısıyla bu durum da öğretmenin kendi benlik saygısı ile yakından ilişkilidir. Öğretmenlerin güçlü bir benlik saygısı geliştirebilmeleri için diğer kişilerden saygı görmeleri gerekir. Düşük ücret, düşük statü, düşük saygı öğretmenin düşük benlik saygısına, mesleki doyumsuzluğuna, tükenmişlik yaşamasına sebep olacaktır. Dolayısıyla geleceğin öğretmenlerinin benlik saygılarını geliştirmek için çalışmalar yapılmalıdır. Bu sayede kendine saygısı güçlü ve sağlıklı öğretmenler daha sağlıklı daha güçlü öğrenciler yetiştirebileceklerdir.

Braucht ve Weime (1992) de öğrencilerin kendilerine saygılarını geliştirmek için öğretmenlerin kendilerine saygılarını geliştirmek gerektiğini ifade etmişlerdir. Öğrencilerin benlik saygısı ile öğretmenleri ile etkileşimin kalitesi arasında dikkate değer bir ilişki vardır.

Dolayısıyla resmi okullarda görev yapan öğretmenlerin öz yeterliklerin tespit edilmesi ve bu doğrultuda ilgili kurumların bilgilendirilmesi gerekliliğinden hareketle bu çalışmada öğretmenlerin kişiler arası öz yeterlik inançlarının ve öğretmenlerin kendilerine saygılarının tespit edilmesi ile bunlar arasındaki ilişkinin incelenmesi hedeflenmiştir.

Bunun için İstanbul ili Maltepe ilçesinde ortaöğretim kurumlarında çalışan 286 öğretmene Kişisel Bilgi Formu, Kişiler Arası Öz Yeterlik Ölçeği (KÖYÖ) ile Kendine Saygı Ölçeği (KSÖ) uygulanmıştır. Araştırmanın analiz çalışmasında dağılımların normalliğine bakılarak normal dağılım için Bağımsız grup t-testi, tek yönlü varyans analizi (ANOVA) testi, normal olmayan dağılım için non -parametric Mann Whitney-U testi, non -parametric Kruskal Wallis -H testi ile iki ölçek arasındaki karşılaştırma için Pearson Çarpım Moment Korelasyon Analizi kullanılmıştır. Anlamlılık ,05 düzeyinde denenmiştir. Diğer düzeyler ilgili çizelgelere belirtilmiştir.

Bu çalışmanın sonuçlarına göre; öğretmenlerin sınıf yönetiminde algılanan öz yeterlik, idarecilerden ve meslektaşlardan elde edilen desteğe ilişkin algılanan öz yeterlik inançları yani kişiler arası öz yeterlik inançları ve öğretmenlerin kendilerine saygılarının yüksek olduğu görülmüştür. Öğretmenlerin kendilerine saygıları arttıkça sınıf yönetiminde algılanan

Öğretmenlerin Kişiler Arası Öz-Yeterlikleri ile Kendilerine Saygı Arasındaki İlişkinin İncelenmesi

öz yeterlik inançları, idarecilerden ve meslektaşlardan elde edilen desteğe ilişkin algılanan öz yeterlik inançları kısaca kişiler arası öz yeterlik inançlarının arttığı görülmüştür.

Kadın öğretmenlerin erkek öğretmenlere nazaran meslektaşlardan elde edilen desteğe ilişkin öz yeterlik inançlarının daha yüksek olduğu ve kadın öğretmenlerin kendilerine saygılarının erkek öğretmenlere göre daha yüksek olduğu tespit edilmiştir.

Sağlık meslek lisesinde çalışan öğretmenlerin Anadolu lisesinde ve imam hatip lisesinde çalışan öğretmenlere göre, ayrıca meslek liselerinde çalışan öğretmenlerin de imam hatip liselerinde çalışan öğretmenlere göre sınıf yönetiminde algılanan öz yeterliklerinin daha yüksek olduğu ortaya çıkmıştır. Ayrıca meslek lisesinde çalışan öğretmenlerin çok programlı lise ve imam hatip liselerinde çalışan öğretmenlere göre idarecilerden elde edilen desteğe ilişkin algılanan öz yeterlik inançlarının daha yüksek olduğundan bahsedilebilir.

Anahtar Kelimeler: *Kişiler arası öz yeterlik, kendine saygı, öz yeterlik inancı*

Kaynakça

- Arıcak, T. ve Onur, V. (1999). *Sınıf öğretmeni adayı üniversite öğrencilerinin öğretmenlik mesleğine ilişkin görüşleri ve çeşitli değişkenler açısından benlik saygısı düzeyleri arasındaki farkın incelenmesi*. Bildiri, 4. Ulusal Eğitim Bilimleri Kongresi Bildirileri 1. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları. 1076, 458-472.
- Çakır, Ö., Kan, A. ve Sünbül, Ö. (2006). Öğretmenlik meslek bilgisi ve tezsiz yüksek lisans programlarının tutum ve özyeterlik açısından değerlendirilmesi, *Mersin Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 2 (1).
- Başaran, İ. E. (1996). *Türkiye eğitim sistemi*. Ankara: Yargıcı Matbaası.
- Goddard, R. D., Tschannen-Moran, M. ve Hoy, W. K. (2001). A multilevel examination of the distribution and effects of teacher trust in students and parents in urban elementary schools. *Elementary School Journal*, 102(1), 3-17.
- Gürol, A., Altunbaş, S. ve Karaaslan, N. (2010). Öğretmen adaylarının öz yeterlik inançları ve epistemolojik inançları üzerine bir çalışma. *e-Journal of New World Sciences Academy*. 5 (3).
- Rimm-Kaufmann, S. E. ve Sawyer, B. E. (2004). Primary-Grade Teachers' Self-Efficacy Beliefs, Attitudes toward Teaching, and Discipline and Teaching Practice Priorities in Relation to the "Responsive Classroom" Approach. *The Elementary School Journal*, 321-341.
- Yılmaz, M. ve Gürçay, D. (2011). Biyoloji ve fizik öğretmen adaylarının öğretmen adaylarının öğretmen öz yeterliklerini yordayan değişkenlerin belirlenmesi. *Çukurova Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 1(40), 53-60.